

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรของชุมชนต้นแบบ ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

Agri-Tourism Management of The Model Community in Mid North-Eastern Provincial Cluster

วรรณ คำปวนบุตร^{1*}, และ จรินทร์ พักประไพ²

Wanna Khampuanbutra^{1*}, and Charin Phakprapai²

**Corresponding Author*

คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Tourism and Hospitality Mahasarakham University, Thailand

E-mail: wanna.k@msu.ac.th^{1*}, charin.pha@msu.ac.th²

Received July 1, 2024; Revised July 30, 2024; Accepted October 30, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน 2) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรของชุมชนต้นแบบ และ 3) รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรของชุมชนต้นแบบในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบผสมวิธีด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง มีเครื่องมือ 3 แบบ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกใช้กับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐ 33 คน 2) การประชุมกลุ่มย่อยใช้กับผู้นำชุมชนและตัวแทนของกลุ่มอาชีพ 8 – 15 คน จำนวน 3 ครั้ง 3) แบบสอบถามปลายปิดใช้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา สถิติทดสอบ Chi-Square และ Kruskal-Wallis Test ผลการศึกษาพบว่า 1) ชุมชนต้นแบบ 4 หมู่บ้าน ชาวบ้านต่างมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 4 ด้าน ได้แก่ ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการและดำเนินกิจกรรม ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมการประเมินผล 2) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้านการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน 3) รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และสังเคราะห์ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้ง 4 หมู่บ้าน พบว่ามีองค์ประกอบสำคัญ

6 ด้าน ได้แก่ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Management) องค์การชุมชน (Organization) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม (Recourses) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Activities) การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว (Learning) และการให้บริการ (Service) หรือ “MORALS Model”

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงเกษตร; การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตร; การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน.

Abstract

This article aimed to study 1) the community participation management of agricultural lifestyle contact tourism; 2) the tourists' opinions toward Agri-tourism; and 3) the Agri-tourism management model in the model community in the mid-northeastern provincial cluster. This study is survey research with mixed methods combining qualitative and quantitative. The population is a purposive sample, and three types of tools were used: 1) 33 structured interview forms are used with village headmen of the local community and government officers who have a role in the model community; 2) a focused group for a group of 8–15 participants, including community leaders and representatives from different career groups at 3 times; and 3) closed-ended questionnaires were used with 400 tourists. Descriptive statistics, the Chi-square test, and the Kruskal–Wallis test were utilized to analyze the data. The results of this study show that 1. Most of the model community members were engaged in Agri-tourism management in all of those 4 dimensions: 1) join in decision-making; 2) participate in operations and carry out activities; 3) join in the benefits; 4) Participate in the evaluation. 2. The opinions of tourists in Agri-tourism showed in 3 dimensions: activities, service, and community management, and 3. The data analysis and synthesis can create an Agri-tourism management model in the model community in the northeastern provincial cluster, which consists of 6 key components, the Agri-tourism Management, Community Organization, Natural Resources and Culture, Agri-tourism Activities, Tourist Learning, and Agri-tourism Service; this was called the “MORALS Model”

Keywords: Agri-tourism; Agri-tourism management; community-based tourism management

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะด้านการนำทรัพยากร การเกษตรที่หลากหลายมาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเยี่ยมชมในแหล่งเกษตรกรรม อีกทั้งยังช่วยเพิ่มรายได้และกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนท้องถิ่นด้วย (Department of Agricultural Extension, 2022) โดยนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมแหล่งเกษตรกรรมจะเกิดความรู้สึกประทับใจจากการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ใหม่ จนเกิดจิตสำนึกและมีความรับผิดชอบต่อแหล่งเกษตรกรรมผ่านจากการได้ร่วมลงมือทำกิจกรรมอย่างใกล้ชิดกับเกษตรกร (Donkwa & Tikul, 2014; Belliggiano, et al., 2020) ดังนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงมีพื้นฐานมาจากสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศวิทยาและวัฒนธรรมการเกษตรที่มีคุณค่าของแหล่งเกษตรกรรมในชนบท (Krzeski, 2005) ซึ่งตรงกับคำว่าการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีเกษตร หรือ การท่องเที่ยววิถีเกษตร หรือ Agri – tourism (Department of Agricultural Extension, 2022, 2017; Ministry of Tourism and Sports, 2022) ประเทศไทยที่ผ่านมาพบว่า มีหน่วยงานรัฐทำหน้าที่หลักให้การสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังโครงการท่องเที่ยวเกษตรชุมชนของกรมส่งเสริมการเกษตรที่จัดขึ้นในปี พ.ศ.2543 – พ.ศ. 2555 ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งเป็นหมู่บ้านเกษตรมากถึง 777 แห่ง ส่งผลให้ปัจจุบันมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ประสบความสำเร็จทั่วประเทศไทยถึง 101 แห่ง (Department of Agricultural Extension, 2022)

ด้วยความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงทำให้รัฐบาลได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์หลักในยุทธศาสตร์ที่ 3 ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยให้นำภาคการเกษตรกรรมเข้าสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ และมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยทำหน้าที่หลักในการขับเคลื่อนและพัฒนาภาคการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงทำให้กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางหรือกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ได้ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ภาคการเกษตรให้ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว (Department of Community Development, 2019; Mid North – Eastern Provincial Cluster, 2022) ถึงแม้ว่าที่ผ่านมา กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางจะมีการประสานงานและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยคณะกรรมการประสานและขับเคลื่อนนโยบายสานพลังประชารัฐประจำจังหวัด (คสป.) และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด (พช.) แล้วก็ตาม แต่กลับพบปัญหาในหมู่บ้านต้นแบบที่ได้รับการคัดเลือกจากกรมการพัฒนาชุมชน คือ ชาวบ้านขาดความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ขาดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นรูปธรรม (Phumkaedam, 2023; Bunsongka, 2023) รวมถึงชาวบ้านยังขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Sributta, 2011) สอดคล้องกับปัญหาภายในหน่วยงานรัฐที่ให้การสนับสนุนและพัฒนาหมู่บ้านเกษตร โดยพบว่าปัจจุบันยังไม่มีหลักการบริหารและ

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ชัดเจนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านเกษตรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เกิดผลสำเร็จได้ (Suramat, 2023) ดังนั้นสภาพปัญหาดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกษตรกรรม ไม่สามารถดำเนินงานตามกลไกประชารัฐภายใต้กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางอย่างมีประสิทธิภาพได้

การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผ่านมา พบว่ามีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากฐานทรัพยากรของชุมชน 4 ประเภท (Na Songkhla, 2011; Na Songkhla, 2013) ด้านการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการพัฒนาทักษะแก่เกษตรกรตามระดับมาตรฐานการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 5 ด้าน (Donkwa & Tikul, 2014; Khampuanbutra & Phakprapai, 2024) และด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการให้บทบาทแก่ชุมชนได้เป็นผู้กำหนดทิศทางการบริหารและจัดการด้วยตนเองใน 4 ด้าน (Suvarnakuta et al., 2015; Chantabut et al., 2020) ด้วยความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาในชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ บ้านโพนฮาด หมู่ 12 ต.ศรีน้อย อ.เกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด บ้านหัวฝาย หมู่ 2 ต.ปอแดง อ.ชนบท จ.ขอนแก่น บ้านหัวขัว หมู่ 4 ต.แกดำ อ.แกดำ จ.มหาสารคาม และบ้านโคกโก่ง หมู่ 5 ต.กุดหว้า อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรตามที่ผู้วิจัยได้จากการศึกษาในหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานรัฐโดยเฉพาะสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด (พช.) ที่มีหน้าที่โดยตรงสามารถนำไปเป็นหลักการในการพัฒนาหมู่บ้านเกษตรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ประสบความสำเร็จได้

ภาพที่ 1 บ้านโพนฮาด (บนซ้าย) บ้านหัวฝาย (ล่างซ้าย) บ้านหัวขัว (บนขวา) และบ้านโคกโก่ง (ล่างขวา)

ที่มา: Office of Chonnabot District Community Development (2018), and Office of Kaset Wisai District Community Development (2022)

ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้นอกจากจะได้รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรที่สามารถนำไปใช้เป็นหลักการในการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้จริงแล้ว ยังช่วยถ่ายทอดองค์ความรู้จากชุมชนต้นแบบส่งต่อไปให้กับหมู่บ้านเกษตรแห่งอื่น ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง และขยายผลการพัฒนาออกไปยังหมู่บ้านเกษตรที่อยู่ห่างไกลออกไปได้ จึงนำมาซึ่งการเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สามารถเชื่อมโยงได้ทั่วถึงกันทั้งประเทศ ตามนโยบายของรัฐบาลที่วางเอาไว้ได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนต้นแบบในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
3. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

Ministry of Tourism and Sports (2010) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม โดยอาจให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัวและชุมชน Mahawongsanan (2017) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมว่า เป็นการท่องเที่ยวที่เกิดจากการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่เข้าไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยง เพื่อรับความรู้ ประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น ซึ่งตรงกับ Lakbanchong (2019) ที่กล่าวว่ารูปแบบการท่องเที่ยวที่ถูกแบ่งรูปแบบแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของการจัดการหรือกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ สอดคล้องกับที่ Tungprasert (2011) ได้กล่าวว่าเกษตรกรซึ่งเป็นผู้สอนจะต้องมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ที่ได้ตามมาตรฐานและมีความปลอดภัยในระหว่างการตลาดปฏิบัติงานให้แก่นักท่องเที่ยว

Department of Agricultural Extension (2022) ได้ระบุถึงส่วนประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่ามี 2 ส่วน คือ องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) การบริการการท่องเที่ยว และรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) กิจกรรมการให้ความรู้ด้านการเกษตร 2) กิจกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชน 3) กิจกรรมการสาธิตขั้นตอนการผลิตสินค้าแปรรูปทางการเกษตร และ 4) กิจกรรมการแนะนำธุรกิจของชุมชน

จากการจำกัดความหมายข้างต้น จึงสรุปได้ว่าเป็นการให้ความสำคัญกับนักท่องเที่ยวได้ทำกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้วยการร่วมลงมือทำในทุกขั้นตอนกับเกษตรกรอย่างใกล้ชิด ดังนั้นจึงตรงกับคำว่า Agri – tourism หรือ การท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีเกษตร หรือ การท่องเที่ยววิถีเกษตร

2. แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สำนักงานภาค) (Sarobon et al., 2002) กล่าวว่า Community – Based Tourism (CBT) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว นำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมรวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรยั่งยืนไปถึงรุ่นลูกหลาน Sarobon et al., (2003) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ตั้งแต่คิดวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆ การประเมินผลโครงการและการรับผลประโยชน์ โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ Suansri (2003) ได้กล่าวถึง Elements of CBT ว่ามีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์ประกอบด้านองค์กรชุมชน 3) องค์ประกอบด้านการจัดการ และ 4) องค์ประกอบด้านการเรียนรู้

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ และ 4) การเรียนรู้ ที่สำคัญต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และให้ความสำคัญกับชุมชนได้เป็นผู้บริหารและจัดการด้วยตนเอง เพื่อรักษาผลประโยชน์ สิทธิความเป็นเจ้าของพื้นที่ชุมชนและให้เกิดการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ได้เข้ามาเยี่ยมชมเยือนในชุมชนเป็นสำคัญ

3. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (Cited in Wongkoon, 2007) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำและสร้างโอกาสให้กับประชาชนในชุมชน ทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชน สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน สอดคล้องกับ Thammabutra (2006) ได้กล่าวถึง

การพัฒนาการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนว่ามี 4 ระดับ ได้แก่ 1) การตัดสินใจ (Decision Making Level) เพื่อให้ชุมชนร่วมตัดสินใจก่อนเริ่มการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน 2) การวางแผน (Planning Level) เพื่อให้ชุมชนร่วมกันวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน 3) การปฏิบัติการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว (Implementation Level) เพื่อให้ชุมชนได้เป็นเจ้าของธุรกิจด้านการท่องเที่ยว เช่น ที่พักแรม โฮมสเตย์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน (Evaluation Level) เพื่อให้ชุมชนได้ทำการปรับปรุงแผนพัฒนาให้ยั่งยืน

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว จึงเป็นความร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชนโดยได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมี 4 ระดับ ได้แก่ 1) การตัดสินใจ วางแผน ดำเนินโครงการ 2) การปฏิบัติการ ดำเนินกิจกรรม 3) การร่วมรับผลประโยชน์ และ 4) การประเมินผล

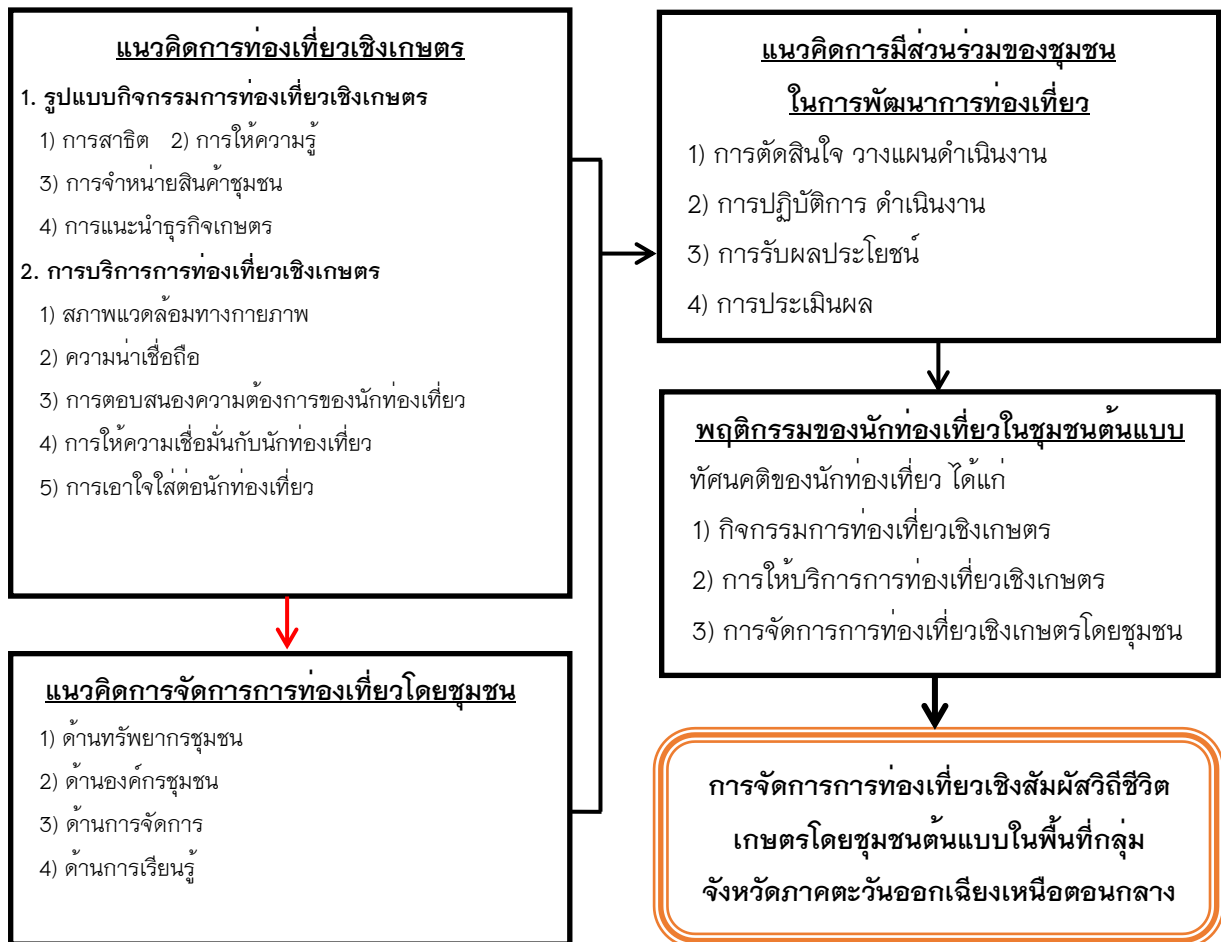
4. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

Simon (1957) อธิบายว่าการตัดสินใจ เป็นขั้นตอนในการหาโอกาสที่จะตัดสินใจหาทางเลือกที่เป็นไปได้ โดยการตัดสินใจเป็นปัจจัยสำคัญด้านหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Munpao (2016) ที่พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านกายภาพ 2) ปัจจัยด้านบุคคล 3) ปัจจัยด้านกระบวนการ 4) ปัจจัยด้านราคา และ 5) ปัจจัยด้านแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Srithong (2016) ซึ่งพบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ อนุรักษ์ทรัพยากรและพื้นที่ให้บริการที่เหมาะสม 2) ด้านการรองรับที่เพียงพอทั้งเจ้าหน้าที่และสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน 3) ด้านการให้บริการและต้อนรับอย่างมีมิตรไมตรีจิต และ 4) ด้านการดึงดูดใจจากองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ดังนั้นทัศนคติของนักท่องเที่ยวในส่วนของการตัดสินใจ ความพึงพอใจ จึงเป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งของพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว โดยทัศนคติหรือความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) การให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ 3) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาด้วยการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จึงได้กำหนดเป็นกรอบการวิจัยจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบผสมวิธี (Mixed Method) ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มประชากรเจาะจงตามตำแหน่งรายชื่อของผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐ และการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Study) กับตัวแทนของชาวบ้านซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มอาชีพ สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณเป็นการสำรวจความคิดเห็นด้วยการแจกแบบสอบถามปลายปิด (The Questionnaire – Close Ended Question) กับนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 400 คน โดยนำข้อมูลเชิงคุณภาพมาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำข้อมูลเชิงปริมาณมาทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และทำการนำเสนอผลการวิจัยตามรายวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งมีขั้นตอนและกระบวนการวิจัย ดังนี้

1. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** (Key Informant) ประชากรแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้าไปเยี่ยมชมและศึกษาดูงานใน 4 หมู่บ้านระหว่าง พ.ศ. 2562 – 2563 จำนวนทั้งสิ้น 20,500 คน จากบันทึกจำนวนสถิตินักท่องเที่ยวก่อนการระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19)

(Nusontana, 2023; Phulaenkee, 2023; Bunsongka, 2023; Phumkaedam, 2023) โดยใช้สูตรคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง กรณีทราบจำนวนประชากรที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความผิดพลาดไม่เกินร้อยละ 5 ตามสูตรของ Taro Yamane (1973) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 392.344 ตัวอย่าง เพื่อป้องกันการตอบแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) ตามสัดส่วนในหมู่บ้านต้นแบบ 4 แห่ง ได้แก่ บ้านโพนฮาด 78 คน บ้านหัวฝาย 122 คน บ้านหัวขัว 114 คน และบ้านโคกโก่ง 86 คน

2) กลุ่มผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐที่มีบทบาทโดยตรงกับการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน 4 แห่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ประธานกลุ่มการท่องเที่ยวและโฮมสเตย์ ประธานกลุ่มอาชีพ ราษฎรชาวบ้าน/ผู้รู้ประจำชุมชน พัฒนาการอำเภอ เกษตรอำเภอ ด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากรายชื่อตามตำแหน่ง จำนวน 33 คน

3) กลุ่มชาวบ้านที่เป็นสมาชิกของกลุ่มอาชีพในหมู่บ้านต้นแบบ 4 แห่ง ได้แก่ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มการท่องเที่ยวและโฮมสเตย์ กลุ่มอาชีพ โดยกำหนดตัวแทนสมาชิกกลุ่มละ 2 คน จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Study) 3 ครั้ง จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านละ 8 – 15 คน/ ครั้ง ซึ่งเป็นจำนวนคนที่มีความเหมาะสมกับการควบคุมให้การประชุมกลุ่มย่อยเป็นไปตามเวลาและแผนงานได้ (Pothisita, 2013) โดยการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นกลุ่มชาวบ้านเพื่อใช้ในการศึกษาด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย คือ เป็นสมาชิกของกลุ่มอาชีพนั้น ๆ อย่างน้อย 1 ปี และเป็นผู้ที่มีตำแหน่ง หน้าที่และมีประสบการณ์ในการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพนั้น ๆ ตามที่ชาวบ้านได้สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การวิจัยใช้เครื่องมือ 3 แบบ ได้แก่ 1) แบบสอบถามปลายปิด (The Questionnaire – Close Ended Question) ใช้กับนักท่องเที่ยวชาวไทย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มี 5 ระดับตาม Linkert Scale จากเห็นด้วยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ทำการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence – IOC) จากการประเมินและการวิเคราะห์เนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 5 คน แก้ไขและปรับปรุงจนแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Test) ได้ค่า IOC = 0.977 นำแบบสอบถามไปทดลอง (Try out) กับนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างจริง (Pilot Test) จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะส่งผลต่อความคลาดเคลื่อนทางสถิติน้อยที่สุด (Ekakul, 2001; Naiyapatana, 2008) นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha มีค่ารวม 0.953 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α) ไม่ต่ำกว่า 0.70 ถือว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ (Saengphikul, 2013)

2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ใช้กับกลุ่มผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐ

3) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นแบบการสนทนากลุ่มแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ใช้กับกลุ่มผู้นำชุมชนและสมาชิกกลุ่มอาชีพของหมู่บ้าน 4 แห่งๆ ละ 3 ครั้ง ครั้งละ 8- 15 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ด้วยการสืบค้นและศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย บทความและข้อมูลวิชาการที่เกี่ยวข้องจากสื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อค้นหาสาระสำคัญ ได้แก่ ประเด็นปัญหาที่ควรได้รับการศึกษาต่อยอดแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วิธีวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา 2) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทย เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรของชุมชนต้นแบบ การสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐ การสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้นำชุมชนและสมาชิกกลุ่มอาชีพของหมู่บ้านต้นแบบ 4 แห่ง เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนต้นแบบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถาม 400 ชุด ทำด้วยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางด้านสถิติและอธิบายข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis) และอธิบายข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางที่แสดงการแจกแจงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามเงื่อนไขของข้อมูลการศึกษาด้วยการทดสอบ Chi-Square และใช้สถิติ Kruskal-Wallis Test เพื่อทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไปเป็นอิสระต่อกัน (Phusi-on, 2011) จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อย และนำเสนอผลการศึกษาดังกล่าวด้วยวิธีการเชิงพรรณนาตามรายละเอียดประสงคของการศึกษาครั้งนี้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนต้นแบบในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผลการวิจัยพบว่ามี 4 ด้าน ได้แก่

1. **การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ** ชุมชนต้นแบบทั้ง 4 หมู่บ้านมีส่วนร่วมใน 3 ด้าน ได้แก่

- 1) การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว มี 4 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมการสาธิตขั้นตอนการผลิตสินค้าแปรรูปทางการเกษตร กิจกรรมการให้ความรู้ด้านการเกษตร กิจกรรมการจำหน่ายสินค้าชุมชน และกิจกรรมการแนะนำธุรกิจการเกษตร
- 2) การวางแผนร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีการวางแผนร่วมกับหน่วยงานรัฐ เอกชนและสถาบันการศึกษา เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอเกษตรวิสัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น และ
- 3) การออกกฎระเบียบต่าง ๆ ได้แก่ ร่วมกันจัดทำข้อกำหนด กฎและกติกาสำหรับการดำเนินงานและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการและดำเนินกิจกรรม ชุมชนต้นแบบทั้ง 4 หมู่บ้านมีส่วนร่วมใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ร่วมมือกันอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมให้คงความเป็นชุมชนเกษตรกรรมและสมบูรณ์มากที่สุด เช่น ป่าชุมชนโนนทอนพระเจ้าใหญ่ หนองแกดำ 2) ด้านความน่าเชื่อถือ ร่วมมือกันดำเนินงานเพื่อให้มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ 3) ด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ร่วมมือกันดำเนินงานเพื่อให้หมู่บ้านมีความพร้อมในการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว 4) ด้านการสร้างเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว มีวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการให้ความรู้ด้านการทำเกษตรกรรมแบบครบวงจร 5) ด้านการเอาใจใส่ต่อนักท่องเที่ยว มีการกระจายการทำงานไปตามบทบาท หน้าที่ และความสามารถของสมาชิกแต่ละคนในแต่ละกลุ่มอาชีพ

3. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ชุมชนต้นแบบทั้ง 4 หมู่บ้าน มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวใน 2 ส่วน ได้แก่ 1) ผลประโยชน์ทางตรง เช่น กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษได้รับรายได้จากการจำหน่ายวัตถุดิบในการประกอบอาหาร การจำหน่ายผักปลอดสารพิษให้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น 2) ผลประโยชน์ทางอ้อม เช่น สมาชิกในกลุ่มอาชีพได้รับเงินปันผลเมื่อครบรอบ 1 ปี เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ชุมชนต้นแบบทั้ง 4 หมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการประเมินผลในลักษณะที่เหมือนกัน ได้แก่ 1) กลุ่มอาชีพมีการจัดประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง 2) จัดประชุมเพื่อเตรียมงานและแจกแจงหน้าที่ใน 7 ฝ่าย ซึ่งเป็นการบริหารงานตามรูปแบบวิสาหกิจชุมชนซึ่งมีความถนัดและเข้าใจเป็นอย่างดี 3) มีการประสานงานและติดตามผลจากประธานและประธานกลุ่มอาชีพเพื่อให้มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์ที่ 2. ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผลการวิจัยจากการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน พบว่ามี 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบ มี 4 ประเภท โดยรวมนักท่องเที่ยวมีความเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ประเภทกิจกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชน ($\bar{x} = 4.06$) ประเภทกิจกรรมการแนะนำธุรกิจของชุมชน ($\bar{x} = 4.03$) ประเภทกิจกรรมการให้ความรู้ด้านการเกษตร ($\bar{x} = 3.99$) และประเภทกิจกรรมการสาธิตขั้นตอนการผลิตสินค้าแปรรูปทางการเกษตร ($\bar{x} = 3.96$) ตามลำดับ

2. ด้านการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบ มี 5 ปัจจัย โดยรวมนักท่องเที่ยวมีความเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{x} = 4.18$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านการเอาใจใส่ต่อนักท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.33$) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ($\bar{x} =$

4.18) ปัจจัยด้านการให้ความเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.17$) ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ ($\bar{x} = 4.16$) และปัจจัยด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.06$) ตามลำดับ

3. ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนต้นแบบ มี 4 ปัจจัย โดยรวมนักท่องเที่ยวมีความเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{x} = 4.23$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านองค์กรชุมชน ($\bar{x} = 4.30$) ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน ($\bar{x} = 4.23$) ปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.22$) และปัจจัยด้านการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.19$) ตามลำดับ ดังปรากฏรายละเอียดของผลการศึกษา ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรในชุมชนต้นแบบ

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	($\bar{X}$)	(S.D)	แปลผล
1. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบ	4.01	0.94	เห็นด้วยมาก
ประเภทกิจกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชน	4.06	0.940	เห็นด้วยมาก
ประเภทกิจกรรมการแนะนำวิถีชีวิตของชุมชน	4.03	0.918	เห็นด้วยมาก
ประเภทกิจกรรมการให้ความรู้ด้านการเกษตร	3.99	0.939	เห็นด้วยมาก
ประเภทกิจกรรมการสาธิตขั้นตอนการผลิตสินค้าแปรรูปทางการเกษตร	3.96	0.955	เห็นด้วยมาก
2. ด้านการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบ	4.18	0.85	เห็นด้วยมาก
ปัจจัยด้านการเอาใจใส่ต่อนักท่องเที่ยว	4.33	0.793	เห็นด้วยมาก
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	4.18	0.879	เห็นด้วยมาก
ปัจจัยด้านการให้ความเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว	4.17	0.805	เห็นด้วยมาก
ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ	4.16	0.875	เห็นด้วยมาก
ปัจจัยด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว	4.06	0.888	เห็นด้วยมาก
3. ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนต้นแบบ	4.23	0.82	เห็นด้วยมาก
ด้านองค์กรชุมชน	4.30	0.78	เห็นด้วยมาก
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน	4.23	0.805	เห็นด้วยมาก
ด้านการจัดการการท่องเที่ยว	4.22	0.832	เห็นด้วยมาก
ด้านการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว	4.19	0.875	เห็นด้วยมาก

วัตถุประสงค์ที่ 3. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบผลการวิจัยดังนี้คือ

1. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนกับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน กับ ปัจจัยด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้ง 4 ประเภท มีความสัมพันธ์ทุกรายด้าน (0.000*) 2) ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน กับ ปัจจัยด้านการให้บริการ

ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลการศึกษาพบว่า การให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้ง 5 ด้าน มี ความสัมพันธ์ทุกรายด้าน (0.000*)

ดังนั้น ผลการศึกษาจึงพบว่า ปัจจัยด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และปัจจัยด้านการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบทั้ง 4 หมู่บ้าน จะมีพื้นฐานมาจากปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ซึ่งมี 4 ตัวแปร ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการการท่องเที่ยว และด้านการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ดังปรากฏรายละเอียดของผลการศึกษา ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนกับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 2 ปัจจัย : ปัจจัยด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและปัจจัยด้านการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงเกษตรของชุมชนต้นแบบ	ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน							
	ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมของ ชุมชน		องค์กรชุมชน		การจัดการการท่องเที่ยว		การเรียนรู้ของ นักท่องเที่ยว	
	ไคส	sig.	ไคส	sig.	ไคส	sig.	ไคส	sig.
	แควร์		แควร์		แควร์		แควร์	
จำหน่ายสินค้าชุมชน	148.731	0.000*	134.004	0.000*	148.494	0.000*	135.547	0.000*
การแนะนำธุรกิจของชุมชน	157.450	0.000*	145.467	0.000*	140.386	0.000*	168.552	0.000*
การให้ความรู้ด้านการเกษตร	160.561	0.000*	125.607	0.000*	112.090	0.000*	135.759	0.000*
การสาธิตขั้นตอนการผลิต สินค้าแปรรูปทางการเกษตร	131.301	0.000*	79.452	0.000*	93.992	0.000*	142.999	0.000*
ด้านการให้บริการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตรของ ชุมชนต้นแบบ	ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน							
	ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมของ ชุมชน		องค์กรชุมชน		การจัดการการท่องเที่ยว		การเรียนรู้ของ นักท่องเที่ยว	
	ไคส	sig.	ไคส	sig.	ไคส	sig.	ไคส	sig.
	แควร์		แควร์		แควร์		แควร์	
การเอาใจใส่นักท่องเที่ยว	245.181	0.000*	318.384	0.000*	261.522	0.000*	215.491	0.000*
สภาพแวดล้อมทางกายภาพ	179.862	0.000*	156.924	0.000*	165.663	0.000*	147.694	0.000*
การให้ความเชื่อมั่นกับ นักท่องเที่ยว	176.687	0.000*	228.625	0.000*	211.495	0.000*	189.769	0.000*
การตอบสนองความต้องการ ของนักท่องเที่ยว	127.069	0.000*	128.487	0.000*	133.911	0.000*	127.894	0.000*
ความน่าเชื่อถือ	158.584	0.000*	187.731	0.000*	179.057	0.000*	152.185	0.000*

2. ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปรของปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนด้วยการใช้สถิติ Kruskal-Wallis Test ผลการศึกษาพบว่าได้ค่าสถิติทดสอบเท่ากับ 2.655 และค่า p-value (Asymp. Sig.) เท่ากับ 0.448 ซึ่งมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้เท่ากับ 0.05 จึงสรุปได้ว่าค่าความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้าน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงหมายความว่านักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนของชุมชนต้นแบบใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรและวัฒนธรรมของชุมชน 2) ด้านองค์กรชุมชน 3) ด้านการจัดการการท่องเที่ยว และ 4) ด้านการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว มีความสำคัญไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสรุปความสำคัญของตัวแปรในปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนจากการพิจารณาค่าสถิติที่ปรากฏตามตาราง พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยระดับความเห็นด้วยจากมากไปหาน้อย ดังนั้นจึงสรุปผลการศึกษาได้ว่ามีปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยตามลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ลำดับที่ 1 ด้านองค์กรชุมชน (4.2967) ลำดับที่ 2 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน (4.2292) ลำดับที่ 3 ด้านการจัดการการท่องเที่ยว (4.2208) และลำดับที่ 4 ด้านการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว (4.1867) ดังปรากฏรายละเอียดของผลการศึกษา ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความแตกต่างระหว่างตัวแปรของปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนจากการวิเคราะห์ด้วยสถิติ Kruskal-Wallis Test

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยชุมชนต้นแบบ			Statistic	Std. Error	Test Statistics ^{a,b}	
ค่าความ คิดเห็น เฉลี่ย	1. ด้านทรัพยากรและ วัฒนธรรมของชุมชน	Mean	4.2292	.03556	ค่าความคิดเห็น เฉลี่ย	
	2. ด้านองค์กรชุมชน	Mean	4.2967	.03480	Chi-Square	2.655
	3. ด้านการจัดการการ ท่องเที่ยว	Mean	4.2208	.03757	df	3
	4. ด้านการเรียนรู้ของ นักท่องเที่ยว	Mean	4.1867	.04093	Asymp. Sig.	.448

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: ด้านการจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: ด้านการจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนต้นแบบในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มี 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ได้แก่ การกำหนดกิจกรรม การวางแผนกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การออกกฎระเบียบ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการและดำเนินกิจกรรม ได้แก่ สภาพแวดล้อม ความน่าเชื่อถือ การตอบสนองต่อนักท่องเที่ยว ความเชื่อมั่น การเอาใจใส่นักท่องเที่ยว 3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมี 2 ส่วน ได้แก่ ผลประโยชน์ทางตรง ผลประโยชน์ทางอ้อม และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลเพื่อเตรียมงาน แจกแจงหน้าที่และติดตามผลการดำเนินงาน ผลการศึกษามีความสอดคล้องกับการวิจัยของ Wannapho (2016) ที่ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนบ้านไทรเอน พบว่าการมีส่วนร่วมมี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการตัดสินใจ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) ด้านการร่วมดำเนินการ เพื่อเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมตามแผนที่ตกลงกันไว้ 3) ด้านการรับ เพื่อรับรายได้จากการดำเนินงาน และ 4) ด้านการติดตามและประเมินผล เพื่อสรุปผลหลังสิ้นสุดงานแล้ว สอดคล้องกับการวิจัยของ Kaewyod (2014) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในอำเภอดงน้ำเขียว พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมอยู่ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการประสานงานและการดำเนินการ และ 3) ด้านการควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับผู้นำชุมชนที่ให้ข้อมูลตรงกันว่าชุมชนต้นแบบทั้ง 4 แห่ง ทั้งระดับผู้นำชุมชนและชาวบ้านต่างมีความเต็มใจและยินดีให้ความร่วมมือเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวและการพัฒนาพื้นที่ภายในหมู่บ้านเสมอ เช่น ร่วมกันทำความสะอาด การปลูกต้นไม้ในพื้นที่สาธารณะ และมีความเต็มใจให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมหมู่บ้านเป็นอย่างดี จึงทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อขอศึกษาดูงานและซื้อผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นสินค้าของหมู่บ้านเป็นประจำ (Ratcharoen, 2023; Bunkrong, 2023)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรในชุมชนต้นแบบทั้ง 4 หมู่บ้านของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มี 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มี 4 ประเภท เรียงลำดับจากเห็นด้วยมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) กิจกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชน 2) กิจกรรมการแนะนำธุรกิจของชุมชน 3) กิจกรรมการให้ความรู้ด้านการเกษตร และ 4) กิจกรรมการสาธิตขั้นตอนการผลิตสินค้าแปรรูปทางการเกษตร 2. ด้านการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มี 5 ปัจจัย เรียงลำดับจากเห็นด้วยมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ด้านการเอาใจใส่นักท่องเที่ยว 2) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ 3) ด้านการให้ความเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว 4) ด้านความน่าเชื่อถือ และ 5) ด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และ 3. ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน มี 4 ปัจจัย เรียงลำดับจากเห็นด้วยมากไปหาน้อย

ได้แก่ 1) ด้านองค์กรชุมชน 2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน 3) ด้านการจัดการการท่องเที่ยว และ 4) ด้านการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว

ผลการศึกษาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสอดคล้องกับเทพกร ณ สงขลา ซึ่งทำการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนในอำเภอช้างกลาง พบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมี 4 ประเภท ได้แก่ การสาธิตขั้นตอนการผลิต ถ่ายทอดความรู้ จำหน่ายสินค้าชุมชน และแนะนำธุรกิจชุมชน (Na Songkhla, 2011; Na Songkhla, 2013) ซึ่งตรงกับการให้ข้อมูลของผู้นำชุมชนที่ระบุว่านักท่องเที่ยวจะเป็นกลุ่มนักเรียน นิสิต/นักศึกษาและผู้ศึกษาดูงานที่เป็นกลุ่มเกษตรกร ที่มักจะใช้เวลาในการท่องเที่ยวและศึกษาดูงานในระยะเวลาที่จำกัด ประมาณ ครึ่ง – 1 วัน จึงมีความนิยมกิจกรรมจำหน่ายสินค้าชุมชนมากที่สุด (Bunsongka, 2023; Phumkaedam, 2023)

ผลการศึกษาด้านการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสอดคล้องกับ Donkwa and Tikul (2014) ที่ศึกษาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ด้านการให้ความเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว และด้านการเอาใจใส่นักท่องเที่ยว และสอดคล้องกับการวิจัยของ Khampuanbutra and Phakprapai (2024) ซึ่งศึกษาการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรในชุมชนบ้านหัวขัว พบว่านักท่องเที่ยวมีความเห็นด้วย เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการเอาใจใส่นักท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านการให้ความเชื่อมั่นกับนักท่องเที่ยว ด้านความน่าเชื่อถือ และด้านการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และสอดคล้องกับผู้นำชุมชนที่ให้ข้อมูลตรงกันว่า การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเกิดจากความร่วมมือของชาวบ้านด้วยความสมัครใจที่จะทำงานในแผนกตามความถนัด และมีความเต็มใจที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยว จึงมักจะได้รับคำชมจากนักท่องเที่ยวอยู่เสมอ (Phulaenkee, 2023; Nusontana, 2023)

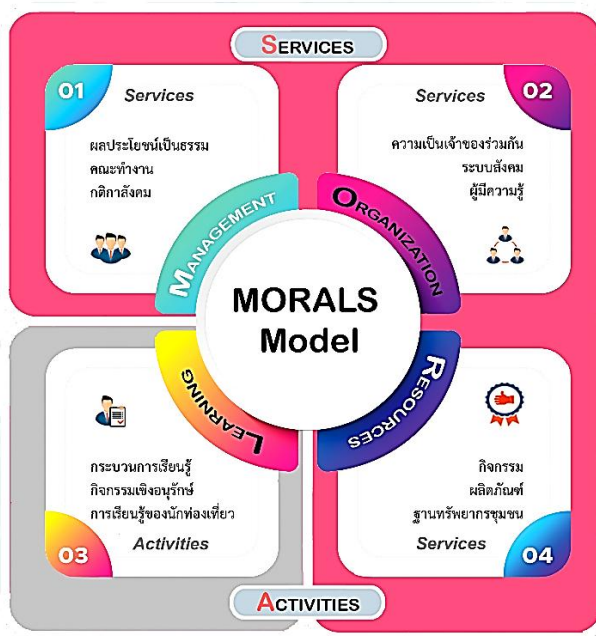
ผลการศึกษาด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนมีความสอดคล้องกับการวิจัยของ Chantabut, et al. (2020) ที่ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวนาในจังหวัดมหาสารคาม พบว่ามี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กร ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Suvarnakuta. et al. (2015) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวภาคเกษตรกรรมในจังหวัดระยองพบองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ บุคคลากร สถานที่ที่ใช้ในการต้อนรับ คุณภาพและความเพียงพอของผลผลิต กิจกรรมและบริการ และการส่งเสริม/สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สอดคล้องกับการให้ข้อมูลของผู้นำชุมชนที่กล่าวตรงกันว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีส่วนสำคัญ 4 ด้าน โดยมีความสำคัญตามลำดับ ได้แก่ 1) ด้านองค์กรชุมชน มีผู้นำเป็นแกนนำ มีชาวบ้านเป็นแรงสนับสนุน 2) ด้านทรัพยากร เป็นแหล่งต้นทุนวัตถุดิบของชุมชน 3) ด้านการจัดการการท่องเที่ยว แบ่งหน้าที่ตามความถนัดและความสามารถ และ 4) ด้าน

กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรมในฐานะเรียนรู้ ผลิตภัณฑ์และสินค้าของหมู่บ้าน (Bunsongka, 2023; Phumkaedam, 2023)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่ารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรของชุมชนต้นแบบในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จากการศึกษาองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้าน โดยองค์ประกอบหลักได้มาจากปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ส่วนองค์ประกอบรองได้มาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 2 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ 2) ปัจจัยด้านการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งได้แสดงความสัมพันธ์ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

1. **ด้านองค์กรชุมชน (Organization)** มีความสัมพันธ์กับ ปัจจัยด้านการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Service) ได้แก่ 1) ผู้มีความรู้ 2) ระบบสังคม 3) ความเป็นเจ้าของร่วมกัน
2. **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม (Resources)** มีความสัมพันธ์กับ ปัจจัยด้านการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Service) ได้แก่ 1) ฐานทรัพยากร 2) กิจกรรม 3) ผลิตภัณฑ์
3. **ด้านการจัดการการท่องเที่ยว (Management)** มีความสัมพันธ์กับ ปัจจัยด้านการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Service) ได้แก่ 1) คณะทำงาน 2) กติกาสังคม 3) ผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
4. **ด้านการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว (Learning)** มีความสัมพันธ์กับ ปัจจัยด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Activities) ได้แก่ 1) กระบวนการเรียนรู้ 2) การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว 3) กิจกรรมเชิงอนุรักษ์

ดังนั้นรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรของชุมชนต้นแบบในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง หรือ MORALS Model จึงสังเคราะห์ได้องค์ประกอบสำคัญ มี 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Management) ด้านองค์กรชุมชน (Organization) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม (Recourses) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Activities) ด้านการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว (Learning) และด้านการบริการ (Service) ซึ่งมีรายละเอียดขององค์ประกอบสำคัญทั้ง 6 ด้าน ดังปรากฏตามภาพที่ 3 และมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. การจัดการการท่องเที่ยว – Management (M)
คณะทำงาน/ กติกาสังคม/ ผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
2. องค์กรชุมชน – Organization (O)
ผู้มีความรู้/ ระบบสังคม/ ความเป็นเจ้าของร่วมกัน
3. ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม – Resources (R)
ฐานทรัพยากร/ กิจกรรม/ ผลิตภัณฑ์
4. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร – Activities (A)
เลือกซื้อผลิตภัณฑ์/ บรรยายความรู้/ สานิตขั้นตอน
5. การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว – Learning (L)
กระบวนการเรียนรู้/ การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว/
กิจกรรมเชิงอนุรักษ์
6. การให้บริการ – Service (S)
การเอาใจใส่/ การให้ความเชื่อมั่น/
สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

ภาพที่ 3 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรของ
กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง “MORALS Model”

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เกิดจากประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงศึกษาด้วยการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เน้นให้หมู่บ้านเกษตรกรรมเป็นผู้ดำเนินงานและเน้นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำจริงจะมีส่วนประกอบ 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) ปัจจัยด้านการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ 3) ปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการสังเคราะห์ข้อมูลจากภาคเอกสารและตั้งเป็นกรอบการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้ ดังปรากฏตามภาพที่ 4 ดังนี้ คือ

พัฒนาหมู่บ้านเกษตรกรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ประสบความสำเร็จและเป็นจริงได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หมู่บ้าน ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปทำการจัดอบรมและพัฒนาทักษะด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบครบวงจรให้กับกลุ่มการท่องเที่ยวหรือกลุ่มอาชีพที่กำลังดูแลด้านการท่องเที่ยวโดยตรงได้ เพื่อให้กลุ่มการท่องเที่ยวและชาวบ้านได้มีความรู้เฉพาะด้านและมีประสิทธิภาพในการให้บริการมากยิ่งขึ้น ได้แก่ การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคณะกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

หน่วยงานภาครัฐ ที่มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนหมู่บ้านเกษตรกรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สามารถนำหลักการที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาหมู่บ้านเกษตรกรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ ทั้งนี้ เพราะปัจจุบันหน่วยงานรัฐยังไม่มีระบบบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์หรือกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ต้องส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด เพื่อสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตามยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัดและจุดยืนของแต่ละจังหวัด รวมถึงจัดทำฐานข้อมูลสำคัญของหมู่บ้านเกษตรกรรมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยและทำการเผยแพร่ในโซเชียลมีเดียซึ่งเป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์ของทั้งหมู่บ้านและหน่วยงานรัฐ เช่น ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางเกษตรกรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้าน พร้อมทั้งใช้ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงประจำหมู่บ้านให้เป็นศูนย์บริการการท่องเที่ยวที่ครบวงจร เพื่อใช้เป็นศูนย์รวมของข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การแสดงสินค้าและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างครบครัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวิถีชีวิตเกษตรของ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง หรือ MORALS Model เป็นผลการศึกษาจากปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 3 ปัจจัย โดยพบว่าเป็นระบบการจัดการการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐาน

มาจากหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีความเหมาะสมที่สุดกับการทำธุรกิจชุมชนท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ดังนั้นจึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้และทำการศึกษาต่อยอดในลำดับต่อไป เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความเหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทยให้มากยิ่งขึ้น

References

- Belliggiano, A. et al. (2020). The eco-effectiveness of agritourism dynamics in Italy and Spain: A tool for evaluating regional sustainability. *Sustainability*, 12(7080), 1–25.
- Chantabut, N. et al. (2020). *Management of agricultural tourism formats by touching farmer lifestyle in organic farming communities in Mahasarakham Province*. Office of the Science Promotion Commission Research and Innovation (NRCT), Research for Local Affairs Division. Department of Agricultural Extension. (2022, May 15). *The department of agricultural extension promotes agricultural tourism in response to government policy to create jobs and income for farmers*. <https://www.thailandplus.tv/archives/106941>
- Department of Community Development. (2019). *Developing villages with a sufficiency economy to create happiness for the community*. Community Strengthening Office.
- Donkwa, K., & Tikul, J. (2014). The quality development of agro-tourism in the Northeast Thailand. *Suranaree Journal of Social Science*, 8(1), 55–71.
- Ekakul, T. (2001). *Research methods in behavioral science and social science* (2nd ed.). Wittaya.
- Kaewyod, Y. (2014). *The study of community participation in agro-tourism development in Wang Nam Khiao sufficiency economy settlement, Nakhon Ratchasima*. Agricultural Cooperative Assembly of Thailand Printing Company Limited.
- Khampuanbutra, W., & Phakprapai, C. (2024). A model for agri-tourism of the model community in Ban Hua Khua, Kae Dam District, Maha Sarakham Province. *Journal of Social Science and Cultural*, 8(1), 26–40.
- Krzeski, S. (2005). *Promotion in agro-tourist companies in the region of Warmia and Mazury in Poland*. <http://www.du.se/PageFiles/5052/Krzeski%20Szymon.pdf>
- Lakbanchong, T. (2019). *The development of participation model in sustainable agritourism management of Na Muen Si Community, Na Yong District, Trang Province*. Rajamangala University of Technology Srivijaya.

- Mahawongsanan, B. (2017). *Guidelines for developing high agritourism Baan Santisuk – Baan Khun Klang, Phayao Province*[Master's thesis, University of Phayao].
- Mid North–Eastern Provincial Cluster. (2022, April 28). *Central Northeastern Province Group Development Plan (2023–2027)*. <http://www.osmnortheast-c.moi.go.th/planosm> 66–70
- Ministry of Tourism and Sports. (2010). *Manual for evaluating quality standards of agricultural tourism destinations*. Tourist Attraction Development Office.
- Ministry of Tourism and Sports. (2022, May 15). *Ministry of Tourism Joining forces with the Ministry of Agriculture to integrate agricultural tourism*. <https://www.mots.go.th/News-view.php?nid=6882>
- Munpao, P. (2016). Agrotourism decision making behavior: A case study of Mahasawat Canal in Nakhon Pathom Province. *Journal of Thonburi University*, 10(22), 104–110.
- Na Songkhla, T. (2011). Relationship between forms of Agro–tourism activities and usage of local agricultural resources: A case study of Changklang Agro–tourism, Nakhon Si Thammarat Province. *Journal of Business, Innovation and Sustainability*, 6(2), 1–11.
- Na Songkhla, T. (2013). *Model of agricultural resources management for sustainable Agro–tourism in Changklang District, Nakhon Si Thammarat Province*[Doctoral dissertation, Prince of Songkla University].
- Naiyapatana, O. (2008). *Quantitative and qualitative research methodologies in social science* (3rd ed.). Samlada.
- Office of Chonnabot District Community Development. (2018, October 19). *Sufficiency economy village model community*. <http://district.cdd.go.th/chonnabot/SufficiencyEconomyVillage>
- Office of Kaset Wisai District Community Development. (2022, May 15). *News: "The team at Kaset Wisai is more than 100. Follow up/support the model Sufficiency Economy Village, Ban Phon Had, Dong Khrang Noi Subdistrict."* <https://district.cdd.go.th/kasetwisai/2019/12/13>
- Phusi-on, S. (2011). *Application of SPSS to analyze research data. Statistical package for the social sciences* (4th ed.). Mahasarakham University.
- Pothisita, C. (2013). *The science and art of qualitative research* (6th ed.). Amarin.
- Saengphikul, A. (2013). *Research methodology for tourism and hospitality*. Dhurakij Pundit University.
- Sarobon, S. et al. (2002). *Community Base–tourism: Concepts and experiences*. Ming Muang Nawarat.

- Sarobon, S. et al. (2003). *Community Base-tourism: Concepts and experiences of the northern region*. Wanida Press.
- Simon, H. A. (1957). *Models of man, social and rational: Mathematical essays on rational human behavior in society setting*. Wiley.
- Sributta, C. (2011). *People participation in homestay cultural tourism. Ban Khok Kong, Tambon Kut Wa, Amphoe Kuchinarai, Changwat Kalasin*[Master's thesis, Kasetsart University].
- Srithong, S. (2016). *The development of a community-based agrotourism management model* [Doctoral dissertation, Chulalongkorn University].
- Suansri, P. (2003). *Community based tourism handbook*. Tourism for Life and Nature Project.
- Suvarnakuta, K. et al. (2015). *Tourism management models for increasing the income in the Agricultural sector in Rayong province*. The Thailand Research Fund (TRF)
- Thammabutra, P. (2006). *Teaching publications of tourism strategic planning*. Tourism Development Institute to Preserve the Environment, Srinakharinwirot University.
- Tungprasert, S. (2011). The agro-tourism sustainable management at Nakhon Ratchasima province based on sufficiency economy philosophy. *The Journal of the Royal Institute of Thailand*, 36(4), 607–628.
- Wannapho, P. (2016). *Public participation in agri-tourism management: A case study of Ban Sai En community, Village Number 8, Song Salueng Subdistrict, Amphoe Klaeng, Rayong Province*[Master's thesis, Burapha University].
- Wongkoon, S. (2007). *Potential for cultural tourism management of Trakan Phuetphon Municipality. Trakan Phuet Phon District, Ubon Ratchathani Province*[Master's thesis, Khon Kaen University].

Personal Communication

- Bunkrong, H. Agritourism management of the model community, Ban Phon Had. *Personal Communication*, October 12, 2023.
- Bunsongka, S. Record the number of tourist statistics and Agritourism management of the model community, Ban Phon Had. *Personal Communication*, October 6, 2023.
- Nusontana, T. Record the number of tourist statistics and Agritourism management of the model community, Ban Khok Kong. *Personal Communication*, October 7, 2023.

Phulaenkee, S. Record the number of tourist statistics and Agritourism management of the model community, Ban Hua Fai. *Personal Communication*, October 27, 2023.

Phumkaedam, A. Record the number of tourist statistics and Agritourism management of the model community, Ban Hua Khua. *Personal Communication*, October 25, 2023.

Ratcharoen, B. The Agritourism management of the model community, Ban Hua Fai. *Personal Communication*, October 28, 2023.

Suramat, S. Agritourism management of model communities in Mahasarakham Province. *Personal Communication*, November 29, 2023.